

Prostorske zmogljivosti in standard kazenskih zavodov*

Franc Brinc **

»Z obsojenci je treba ravnati človeško, spoštovati njihovo osebno dostojanstvo ter varovati njihovo telesno in duševno celovitost«.
108. člen KZ RS.

Kazenski zavod je občutljiva družbena ustanova, ki na majhnem prostoru združuje različne ljudi z različnimi potrebami. Bistvo kazenskega zavoda je prisilno skupno življenje ljudi. Nastanitveni in sanitarno-higienski standard zaprtih oseb v kazenskih zavodih določa država, ki s tem kaže tudi svoj odnos do zaprtih oseb in do delavcev zavodov. Določitev nastanitvenih in sanitarno-higienskih standardov je v interesu pripornikov in obsojencev pa tudi zavodskih delavcev, ki trenutno delajo v najslabših delovnih pogojih med vseni državnimi uslužbenci.

Za ugotavljanje razmer v kazenskih zavodih je izpolnilo vprašalnike 7 kazenskih zavodov ter 116 pripornikov in 96 obsojencev. Odgovori so pokazali, da se kazenski zavodi zavedajo pomanjkljivosti nastanitvenega in sanitarno-higienskega standarda zaprtih oseb in da načrtujejo izboljšanje sedanjih razmer. V prihodnjih letih naj bi kazenski zavodi dosegli 7 m² minimalne površine in 16 m³ prostornine na zaprto osebo v skupnih spalnicah, v samskih sobah pa 9 m² površine in 22 m³ prostornine. Po teh normativih je danes v vseh kazenskih zavodih 1022 mest za zaprte osebe. Kazenski zavodi lahko pripornikom in obsojencem izpolnijo številne želje že s tem, da pokažejo občutek za človeka v stiski.

Ključne besede: kazenski zavodi, obsojenci, nastanitveni standardi, nastanitveno—higienski standardi

UDK 343.82

Uvod

V naravi vlada določeno ravnotežje (naravni funkcionalizem). Narava vse, kar je potrebno za obstoj živega in neživega sveta, ureja sama in bi lahko žive la tudi brez človeka. Tudi v družbi je družbeni funkcionalizem tisti, ki zagotavlja njen obstoj in razvoj. Nenehno dograjevanje obstoječega družbenega sistema stremi k vedno višji civilizaciji družbe.

Del civilizacije je tudi kaznovanje in zapiranje ljudi v zapore. Po tisočletjih človeške civilizacije so se države Sveta Erobe leta 1983 dogovorile, da ne bodo več uporabljale smrtnih kazni. Že več desetletij je slišati predloge za manj zaporne kazni in njeno nadomeščanje z drugimi, bolj človeškimi in morda tudi bolj uspešnimi oblikami družbenega odzivanja na kriminalno vedenje. Zgodovina nas uči, da doslej nobena družba ni uspela zmanjšati, kaj šele odpraviti človekovega kriminalnega vedenja. Zato tudi ni pravo vprašanje, kako zatirati kriminalnost, temveč kaj storiti s prestopnikom po storjenem kaznivem dejanju. Iz zgodovinskega vidika je zaporna kazen, na poti iskanja boljšega odzivanja na kriminalnost,

le prehodna oblika. Upanje, da zapor lahko reši družbene in osebne probleme in stiske prestopnikov, ni utemeljeno. Namen izločitve kršilcev pravnih norm v zapor je prvenstveno družbena korist (socialni utilitarizem) tako v času izvrševanja sankcije, še bolj pa po njeni izvršitvi. Normalno bi pričakovali, da obsojenec po prestani sankciji ne bo več izvrševal kaznivih dejanj. V resnici pa se velik del obsojencev vrača v kriminal. To po eni strani otežuje, po drugi pa olajšuje formalno in neformalno družbeno odzivanje na kriminaliteto, saj so devianti družbenemu sistemu in tistim, ki jih obravnavajo, potrebni za njihov obstoj in za družbeno ravnotežje. S tem, ko posameznik prestopi z družbenimi normami začrtano mejo med normalnim in kriminalnim vedenjem, zadovolji svoje potrebe in hkrati omogoči delovanje organov formalnega družbenega nadzorstva, ki onstran meje družbeno dovoljenega vedenja čakajo na kršilce, da jih odkrijejo, obtožijo, obsodijo in nekatere med njimi zaprejo v zapore.

Kazensko pravosodje, vključno z zapori, je samo del uravnoteženega družbenega sistema, ki temelji na določenih funkcionalnih zahtevah. Družbene vloge so posledica različne stopnje človekove socializacije, ki pokaže, kako se ljudje prilagajajo in vključujejo v družbeni sistem. Odločilno vprašanje je, kolikšna je prosta izbira družbenih vlog, glede na individualne želje, oziroma, koliko so subjektivne želje res »subjektivne« in koliko so le odsev objektivnih pritiskov družbenega sistema. Praviloma vsakdo ve, kaj lahko pričakuje v določeni družbeni poklicni vlogi, saj je temelj socializacije spoznanje, da konformizem z družbenimi normami prinaša nagrado, nasprotovanje pa kazen. Kazensko pravosodje in kazenski zavodi s kaznovanjem utrjujejo obsto-

* Prispevek je povzetek raziskovalnega projekta, ki ga je v letih 1993—94 opravil Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Projekt je financiralo Ministrstvo za znanost in tehnologijo Republike Slovenije in sofinanciralo Ministrstvo za pravosodje Republike Slovenije. Vodja projekta je bil dr. Franc Brinc. Glej poročilo o projektu z naslovom: »Prostorske zmogljivosti kazenskih poboljševalnih zavodov in pogoji (standardi) za življenje in delo pripornikov in obsojencev v Republiki Sloveniji«. Raziskava št. 109. 426 s.

** Franc Brinc, doktor pravnih znanosti, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Kongresni trg 12, 61000 Ljubljana, Slovenija.

ječi družbeni in normativni red, ko kaznujejo tiste, ki vedo, kako bi morali ravnati, pa niso, iz različnih vzrokov, ki jih ta sistem ne more odpravljati.

1. Pomen normativov in standardov za ravnanje z zaporniki

Danes je zaporna kazen normalen odziv na kaznivo dejanje. Kljub večstoletni uporabi te kazni, ni enotnega odgovora na vprašanje, kakšen naj bo zapor, da bo dosegel svoj namen. Arhitektura zaporov in standardi zapornikov so se spreminjali glede na vsakokratne namene, ki so se pripisovali kazni. Zgodovinski prehod iz povračila na resocializacijo je zahteval tudi spremembo standardov kazenskih zavodov.¹

Država naj bi zagotovila zapornikom življenjske pogoje, ki ustrezajo povprečnim pogojem življenja na prostosti. Že arhitektura zavora kaže, kaj družba misli o obsojencih, kaj potrebujejo in kaj je zanje dovolj dobro. Kazenski zavodi so ogledalo kulture nekega naroda in odražajo položaj človeka in človekovih pravic v državi.

Po 3. členu Evropske Konvenciji o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah se »nikogar ne sme mučiti ali z njim nečloveško ali ponižujoče ravnati ali ga kaznovati.«² Zato je odvzem prostosti v nasprotju s Konvencijo, če so pogoji, v katerih živijo zaporniki, poniževalni. Pravice so kršene s slabim nastanitvenim in sanitarno—higienskih standardom, saj povzročata telesne in duševne bolečine, ki niso nujni sestavni del kazni.

S sprejemom v OZN in Evropski svet se je Slovenija zavezala, da bo upoštevala mednarodno uveljavljene standarde za varstvo pravic pripornikov in obsojencev. Pogoj za učinkovito varstvo pravic zapornikov so pravila in standardi za postopanje z za-

porniki, ki kažejo, koliko država spoštuje in varuje njihove pravice.³

V Sloveniji še niso predpisani natančnejši nastanitveni in sanitarno—higienski standardi za življenje in delo pripornikov in obsojencev v kazenskih zavodih. Sedanji pogoji ne ustrezajo povprečnemu življenjskemu standardu na prehodu v 21. stoletje.⁴ Pomanjkanje standardov povzroča težave nadzornim organom, ki varujejo pravice pripornikov in obsojencev.

V obdobju po drugi svetovni vojni se je v Sloveniji razvilo 14 kazenskih zavodov in oddelkov. Večina zavodov je v zgradbah iz prejšnjih stoletij, pa tudi edini novo zgrajeni zavod, Dob (1963), po arhitekturi ne ustreza več sodobnim zahtevam. Od ostalih 13 zavodov sta bila dva zgrajena v 14. stoletju, eden v 17., 6 v 19. (od teh so bili 3 sezidani kot zapori, 3 pa kot gospodarska poslopja), 4 pa so bili zgrajeni po letu 1941. Dokler ne bo sredstev za gradnjo novih zavodov, bi bilo treba v delujočih zavodih dvigniti civilizacijsko raven bivanja. Slovenija se mora odločiti, katere zavode bo še obnavljala in kako, da bodo ustrezali penološkimi zahtevam. Pred odločitvijo za novogradnjo bo treba odgovoriti na vprašanje, kje in za koga bodo zidani in kakšni bodo novi zavodi.⁵

Normativi in standardi za nastanitev zaprtih oseb:

- zagotavljajo uresničevanje načela enakosti zaprtih oseb;

- omogočajo vsakemu upravičencu do določene usluge, da vnaprej ve, kaj lahko pričakuje ali zahteva in proti kakšnemu ravnanju se lahko pritoži nadzornim organom;

- omogočajo državi pregled nad obsegom in kakovostjo storitev, ki jih zagotavlja zaprtim osebam;

- pomenijo nadzornim organom izhodišče za ocenjevanje kakovosti uslug, ki jih nudijo zavodi zaprtim osebam glede na standard, ceno in kakovost;

¹ »Najprije do konca 18. vijeka zatvaralo se u užasnim prostorijama mnogo njih zajedno u smradu i nečistoči, bez posla, prepušteni bijahu sami sebi...«. Šilović, s. 173.

V ZDA velja za začetek razvoja standardov za zapore leto 1870, ko je Ameriško društvo za zapore (American Prison Association) sprejelo Deklaracijo o načelih za ureditev zaporov (Declaration of Principles). Bergsmann, *Correctional...*, s. 49.

Leta 1955 je OZN sprejela minimalna pravila za ravnanje z zaporniki. Evropski svet je leta 1973 sprejel Minimalne standarde za ravnanje z zaporniki, leta 1987 pa je sprejel prenovljena Evropska zaporska pravila.

O minimalnih nastanitvenih in higienskih standardih za kazen ske zavode v ZDA glej Knight, Early, s. 127.

² Slovenija je 31.5.1994 ratificirala Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin z dodatnimi protokoli (Ur. l. RS, št. 7/94 — mednarodne pogodbe).

³ Tudi penološki delavci vse svoje delovno življenje preživijo v zaporih. Zato je izboljšanje zavora upravičeno zaradi delavcev, če si že obsojenci tega ne za služijo. Van der Ryn, *Can Architecture Aid a Therapeutic...*, s. 41.

⁴ Po ugotavljanju razmer v Zaporih Ljubljana je Svet za varstvo človekovih pravic in svoboščin izdal sporočilo za javnost: »da je nujno nemudoma zagotoviti vsaj minimalna sredstva, da bi postale razmere v slovenskih zaporih znosnejše, človeka vredne in bi skratka omogočale dostojnejše pogoje prestajanja kazni«. Za humane razmere v zaporih, Delo 20.5.1989.

⁵ V Sloveniji so pričeli prvič resneje razmišljati o gradnji novega zavoda v Novi Gorici zaradi zastarelosti zaporniške stavbe. V obdobju od 1977 do 1988 je bilo vloženo veliko dela in znanja v idejne načrte, končno pa so načrti propadli in se je vse končalo le s popravili stare stavbe.

— olajšajo načrtovanje obsega dejavnosti in stroškov zaporov;

— zagotavljajo drugim strokovnim področjem in javnosti pregled nad izvrševanjem zaporne kazni, ki se izvaja v javnem interesu.

Za izdelavo normativov in standardov v tej raziskavi so bile ugotovljene nastanitvene zmogljivosti kazenskih zavodov; ocenjene prostorske in druge razmere v kazenskih zavodih; z anketiranjem pripornikov in obsojencev je bilo ugotovljeno njihovo doživljanje fizičnega okolja v zavodih,⁶ in proučena mednarodna pravila ter praksa drugih držav.

2. Arhitektura zaporov in standard zapornikov

»Zapor naj bi napravil vtis ne samo stroge, temveč tudi kulturne ustanove«.⁷

Na predlog Johna Howarda (1777) so začeli razvijati celični zaporski sistem. Njegov temeljni namen je bil humanizacija pogojev zaporniškega življenja. Evropska zaporska pravila (1987) priporočajo, naj bodo ponoči zaporniki v individualnih celicah, razen izjem, ko je priporočljivo, da so nastanjeni skupaj (točka 14.1).⁸ Za Slovenijo določa 45. člen

⁶ Anketiranje je opravil podpisani osebno v kazenskih zavodih (Celje, Koper, Ljubljana, Maribor, Novo mesto, Radovljica, Nova Gorica), v katerih se izvršujeta pripor in kazen zavora (izpuščen je bil Oddelek zaporov v Murski Soboti, ker so bili 14.11.1994 v njem le 3 priporniki). Priporniki in obsojenci so bili izbrani za anketiranje tako, da je vodja oddelka ali pazniške službe seznanja izločil tujce ter vse, ki ne razumejo slovenskega jezika. Od 216 izbranih so odklonili anketiranje 3 obsojenci in en pripornik. Tako je izpolnilo vprašalnike 116 pripornikov in 96 obsojencev.

⁷ Jagodič, Idejna zasnova..., s. 197.

zakona o izvrševanju kazenskih sankcij, da »obsojenci prebivajo v dnevni prostorih in praviloma v skupnih spalnicah. Prostori, v katerih prebivajo obsojenci, morajo ustrezati zdravstvenim, prostorskim, higienskimi in vzgojnimi zahtevam«. Natančnejši standardi za skupne spalnice niso bili določeni. Pravilnik o izvrševanju kazni zavora (Ur. l. SRS, št. 3/79) določa minimum namestitvenega prostora na obsojenca 8 m³ (24. člen), ni pa določena minimalna površina na obsojenca. Ta določba pravilnika se nanaša samo na spalnice, na podlagi česar določajo zmogljivost zavodov.

V zvezi s prostori za namestitev obsojencev je pomembno, da mora imeti zapornik možnost ohraniti zasebnost, tako, da se lahko umakne v svoj prostor, če ne želi stika z obsojenci ali osebjem. Individualna soba omogoča obsojencu, da vzdržuje samo tiste stike, ki jih šteje za koristne. Zato je danes z mednarodnimi akti splošno priznana potreba, da ima obsojenec svojo sobo. Pri tem je manjšega pomena velikost sobe kot dejstvo, da je v sobi sam. V večini zahodnoevropskih držav ima obsojenec pravico do lastne sobe.

V gradivu OZN je bila leta 1961 priporočena minimalna prostornina na obsojenca 12,4 m³. **V državah Sveta Evrope je danes povprečna površina individualnih celic od 7—12 m².**⁹ V Nemčiji zagotavljajo nor-

⁸ Obsojenca ni mogoče siliti, da sobo deli z drugim obsojencem. Samo po pristanku ali na pisno prošnjo se lahko obsojenca namesti v sobo z obsojencem, ki si ga sam izbere. Tulkens, La notion de traitement..., s. 13. V Nemčiji zakon določa, da prestajajo obsojenci kazen v individualnih celicah. Dünkel et al., L'évolution du traitement..., s. 23. Švedska je že v 19. stoletju sprejela pravilo, da mora biti ponoči obsojenec sam v celici. Karlstrom, Point de vue suédois sur la construction..., s. 4.

⁹ Tournier, Barre: Enquete sur les systemes..., s. 17.

Tabela 1: Predvidena zmogljivost in zasedba kazenskih zavodov Slovenije na določen dan od 1988—1994

LETO	SKUPAJ			OBOJENCI			PREKRŠKARJI			PRIPORNIKI		
	ZMOG.	ZASED.	%	ZMOG.	ZASED.	%	ZMOG.	ZASED.	%	ZMOG.	ZASED.	%
1988a	2616	1331	50,9	2005	1021	50,9	195	66	33,9	416	244	53,8
1989b	2267	1258	55,5	1575	925	58,7	262	97	37,0	430	236	54,9
1992c	2257	886	39,3	1614	639	39,6	185	22	11,9	458	225	49,1
1994d	1796	844	47,0	1218	588	48,3	173	28	16,2	395	228	57,7

Opomba: ZMOG=zmogljivost; ZASED=zasedba.

a) Stanje 1.8.1988. Če bi bile zasedene vse zmogljivosti, bi imela Slovenija 137,7 zaprtih oseb na 100.000 prebivalcev in bi bila najbolj represivna država v Evropi.

b) 15.11.1989. Če bi bile zasedene vse zmogljivosti, bi imela Slovenija 113,9 zaprtih oseb na 100.000 prebivalcev in bi bila najbolj represivna država v Evropi.

c) Stanje 1.12.1992. Če bi bile zasedene vse zmogljivosti, bi imela Slovenija 112,8 zaprtih oseb na 100.000 prebivalcev, kar bi jo uvrstilo med najbolj represivne države v Evropi.

d) Stanje 15.11.1994. Če bi bile zasedene vse postelje bi imela Slovenija 90,3 zaprtih oseb na 100.000 prebivalcev, kar bi jo uvrstilo med najbolj represivne države v Evropi. Dejansko pa je bilo v zavodih 42,4 oseb na 100.000 prebivalcev, kar uvršča Slovenijo med države z najmanjšim številom zaprtih oseb.

mativi obsojencu celico z najmanj 11 m³, če obsojenec uporablja isti prostor tudi za dnevno bivanje pa najmanj 22 m³ prostornine.^{10,11}

Iz **tabele 1** je razvidno, da je bilo v obdobju od 1988—94 zasedenih komaj pol ali pa še manj predvidenih zmogljivosti kazenskih zavodov. **1. 12. 1992** je bilo zasedenih 39,7% predvidenih zmogljivosti zavodov, manj kot polovično zasedbo je imelo 10 zavodov. Dne **15. 11. 1994** je znašala skupna zasedba predvidenih zmogljivosti zavodov 47,0%, 8 zavodov je bilo zasedenih manj kot polovično. Kazenski zavodi so od 1. 8. 1988 do 15. 11. 1989 zmanjšali lastne zmogljivosti za 820 mest ne da bi bil določen standard za izračun zmogljivosti. Ti podatki so zadosten razlog, da je potrebno določiti enotne standarde za določanje zmogljivosti kazenskih zavodov.

3. Kaznovalna politika in njen vpliv na potrebne zmogljivosti kazenskih zavodov

Za določanje zmogljivosti kazenskih zavodov je odločilno vprašanje, kje je meja za uporabo zaporne kazni. Zato je za določanje zmogljivosti kazenskih zavodov pomembno:

— poznati kaznovalno politiko sodišč, ki se kaže v številu obsojenih na zaporno kazen in višini izrečenih kazni;

— poznati politiko pogojnih odpustov;

— poznati čas, v katerem prihajajo osebe v kazenski zavod, saj so obdobja, ko je sprejemov več kot običajno, zato je treba upoštevati najvišje, najnižje in povprečno dnevno in letno število zaprtih oseb;

— poznati razpoložljive prostorske zmogljivosti zavoda glede površine in prostornine spalnic, saj je iz teh podatkov mogoče, neodvisno od kaznovalne politike, izračunati najvišjo zmogljivost zavoda, na katero kaznovalna politika nima vpliva;

¹⁰ Leta 1990 je ministrstvo dežele Baden—Württemberg predpisalo, da mora imeti individualna celica v kateri je obsojenec tudi čez dan najmanj 22 m³ prostornine in en m² veliko okno. Celica v kateri obsojenec samo spi mora imeti najmanj 10 m³ prostornine na obsojenca. Dünkel et al., *L'evolution du traitement...*, s. 24. Več o standardih v evropskih zaporih glej Favard, *Le detenu citoyen*, s. 257.

¹¹ Leta 1963 je bila v slovenskih kazenskih zavodih zaprtim osebam zagotovljena povprečna površina 4,5 m² oz. 8 m³ na osebo, 15.11.1994 pa so kazenski zavodi načrtovali povprečno površino 3,9 m² oz. 12,3 m³ prostornine na osebo. Pri tem je 6 kazenskih zavodov načrtovalo manj kot 4 m² na osebo in 3 zavodi so načrtovali manj kot 8 m³ prostornine na osebo, s čimer kršijo veljavni predpis o najmanjši zagotovljeni bivalni prostornini 8 m³ na osebo.

— za določanje skupne zmogljivosti vseh zavodov je najbolj uporabna kaznovalna politika in politika pogojnih odpustov. Pri tem je priporočljivo določiti normalno zmogljivost na ravni 80 % najvišje zmogljivosti, da ostaja 20% prostih mest za izjemne prilagoditve in za razvrščanje oseb v sobe po željah.

Za izračun skupne zmogljivosti vseh kazenskih zavodov v določenem trenutku je bolj uporabna kaznovalna politika in politika pogojnih odpustov, za določanje zmogljivosti posameznega zavoda pa je enostavnejši izračun zmogljivosti na podlagi površine in prostornine spalnic v zavodu.

Število zapornikov je mogoče zmanjšati z zmanjšanjem števila obsojenih na zaporno kazen, s skrajšanjem povprečne višine izrečenih kazni ali s povečanjem števila pogojno odpuščenih obsojencev oz. z večjim delom odpuščene kazni.¹² Po dosedanjih ugotovitvah uporabljajo sodišča stalno stopnjo zapiranja, zato se s povečanjem kriminalitete ne poveča tudi število zapornikov.¹³ Razmeroma trdna stopnja zapiranja ne glede na stopnjo kriminalitete dokazuje, da stopnja kriminalitete ne vpliva na število zapornikov. V stabilni družbi je stabilna tudi stopnja izrečenih zapornih kazni. Med kriminaliteto in številom zapornikov je vzročna zveza samo pri težjih kaznivih dejanjih. Po drugi strani se lahko stopnja zapiranja dvigne, če se poveča število prebivalcev v najbolj kriminalni skupini od 18—29 let ali če sodišča poostrijo kaznovalno politiko.¹⁴

V Sloveniji se je z letom 1991 pričelo zmanjševati število obsojenih polnoletnih oseb in je bilo leta 1993 najmanjše v zadnjih 43 letih. Število obsojenih na 100.000 prebivalcev je leta 1955 znašalo 1.111, leta 1993 pa je padlo na 400 (indeks 36,0). To kaže na milejšo kaznovalno politiko sodišč.

Število nepogojnih zapornih kazni se pri nas od leta 1973 do 1993 nenehno zmanjšuje in leta 1993 je znašal indeks teh kazni glede na leto 1973 le še 35,6, število nepogojnih zapornih kazni se je v tem obdobju zmanjšalo za 1947. Sodišča vedno redkeje izrekajo nepogojne zaporne kazni, leta 1973 je znašal ta delež 42,6%, leta 1993 pa 19,5% od vseh izrečenih zapornih kazni. Leta 1993 so sodišča obsodila na nepogojno zaporno kazen 1.078 oseb. Kolikor bi se sedanja usmeritev kaznovalne politike ohranila tudi v

¹² Andre, Pease, *Using statistics...*, s. 141.

¹³ Moitra, *Crime and Imprisonment...*, s. 96

¹⁴ Zimring, Hawkins, *Trends in prison population...*, s. 18. Wright, *The future use of prison*, s. 7; *The Argument Against Building...*, s. 91; Blumstein et al., *The influence of capacity on prison population...*, s. 4; Heinz, *The Problems of Imprisonment...*, s. 186. Blumstein, *Prison Overcrowding*, s. 2; Evans Skovron, *Prison Crowding: Public Attitudes...*, s.153.

prihodnje, je treba v kazenskih zavodih računati s podobnim številom obsojencev letno kot jih je bilo v zadnjih petih letih. Od števila obsojenih na nepogojno zaporno kazen je najbolj odvisna večja ali manjša zasedenost kazenskih zavodov, medtem ko je višino izrečenih kazni zapora mogoče spreminjati s pogojnimi odpusti. Kazenski zavodi morajo svoje zmogljivosti prilagoditi sedanji (prihodnji) kaznovalni politiki.

Deleži obsojencev po višini izrečene kazni se v obdobju od 1980—91 niso bistveno spreminjali, kar kaže na ustaljeno kaznovalno politiko sodišč. V tem obdobju so sodišča le izjemoma uporabila kazen 15 let zapora, kazni 20 let zapora pa niso uporabila. Sedanja kaznovalna politika sodišč se izogiba uporabi zelo kratkih in dolgih kazni zapora, s tem pa se uvršča med napredna pravosodja Zahodne Evrope. Na dan 15. 11. 1994 je bilo v zavodih 23 obsojencev s kaznimi nad 10 let, 5 jih je bilo s kaznijo 15 in dva sta bila s kaznijo 20 let.

Število sprejetih pripornikov v zapore se od leta 1985 nenehno zmanjšuje (leta 1985 je bilo sprejetih 1321, leta 1993 pa 959 pripornikov, 1993 je znašal indeks glede na leto 1985 61,4). Ob boljšem delu policije in pravosodnih organov bi se ta delež lahko še zmanjšal in ustalil okrog števila 500—600. Usmeritev pravosodja je pozitivna, saj kljub navidezno težjemu kriminalu, ohranja stabilno politiko uporabe pripora. Taka politika pravosodja je v skladu s prizadevanji OZN in Sveta Evrope o izjemni uporabi pripora.

Iz **tabele 2** je razvidno, da je bilo v 15 letih v obdobju od 1979—94 največ obsojencev sprejetih na prestajanje zaporne kazni leta 1984. Od tega leta dalje se število sprejetih obsojencev v kazenske zavode zmanjšuje in je bilo leta 1993 najnižje. Ob stabilni kaznovalni politiki sodišč lahko kazenski zavodi računajo v prihodnje s številom okrog 1100 sprejetih letno. Zato lahko temu številu prilagajajo prostorske in kadrovske zmogljivosti. Z upoštevanjem najvišjega in najnižjega letnega števila obsojencev v obdobju od 1990—94 znaša izračunana najnižja oz. najvišja zmogljivost zavodov:

KPD in zapori Celje	23—39
KPD DOB	275—343
KPD IG (ženske)	19—34
OKPD ROGOZA	21—36
Zapori KOPER	16—28
Oddelek zaporov Nova Gorica	6—14
Zapori Ljubljana	68—108
Oddelek zaporov Radovljica	6—14
Oddelek zaporov Novo mesto	6—17
Odprti oddelek Ig (moški)	12—25
Zapori Maribor	44—82
Oddelek zaporov Murska Sobota	4—15
SKUPAJ kazenski zavodi	500—655

Ob tako določeni zmogljivosti zavodov obstaja možnost, da se obsojenec razporedi začasno v drug najbližji zavod, saj ni smotno načrtovati visoke zmogljivosti zavoda, potem pa čakati, da se bo mor-da enkrat na leto napolnil za nekaj dni.

Tabela 2: Število sprejetih obsojencev v kazenske zavode Slovenije na 100.000 prebivalcev v obdobju od 1979—1994*

LETO	ŠTEVILO SPREJETIH OBSOJENCEV NA PRE- STAJANJE KAZNI	ŠTEVILO PREBI- VALCEV V 000 (30.6)	ŠTEVILO SPREJETIH OBSOJENCEV V ZAVODE NA 100.000 PREBIVALCEV
1979	1.661	1.882	88
1980	1.875	1.901	99
1981	1.650	1.917	86
1982	1.737	1.925	90
1983	1.887	1.933	98
1984	1.986	1.943	102
1985	1.787	1.973	91
1986	1.774	1.981	90
1987	1.569	1.989	79
1988	1.498	2,000	75
1989	1.428	1.999	71
1990	1.127	1.998	56
1991	1.060	2,002	53
1992	1.031	1,996	52
1993	1.027	1,991	52
1994	994	1,989	50

Vir: Poročila kazenskih zavodov 1979—94. Arhiv Franc Brinc. Število prebivalstva 30.6. v letu. Statistični letopis Republike Slovenije, 1993, Ljubljana, s. 53.

* Upoštevani so samo obsojenci obsojeni za kazniva dejanja.

Tabela 3: Skupno število sprejetih oseb v kazenske zavode v Sloveniji v obdobju od leta 1984—93

LETO	SPREJETI V KAZENSKE ZAVODE							
	SKUPAJ		PRIPORNIKI		OBSOJENCI		PREKRŠKARJI	
	ŠTEV.	INDEKS	ŠTEV.	INDEKS	ŠTEV.	INDEKS	ŠTEV.	INDEKS
1984	7.404	100,0	1.623	100,0	1.878	100,0	3.903	100,0
1985	7.905	106,8	1.357	83,6	1.550	82,5	4.998	128,1
1986	7.156	96,6	1.184	73,0	1.530	81,5	4.442	113,8
1987	7.373	99,6	1.188	73,2	1.776	94,6	4.409	113,0
1988	6.804	91,9	1.147	70,7	1.290	68,7	4.367	111,9
1989	6.159	83,2	1.147	70,7	1.316	70,1	3.696	94,7
1990	5.946	80,3	879	54,2	1.217	64,8	3.850	98,6
1991	4.015	54,2	1.043	64,3	944	50,3	2.028	52,0
1992	2.699	36,5	974	60,0	903	48,1	822	21,1
1993	3.192	43,1	960	59,1	1.099	58,5	1.133	29,0

Vir: Podatki za leto 1984 po poročilih zavodov. Arhiv F. Brinc. Podatke za obdobje 1985—93 je posredovalo Ministrstvo za pravosodje dne 13.12.1994.

Iz **tabele 3** je razvidno, da od leta 1984 pada število sprejetih pripornikov, obsojencev in oseb, obsojenih v postopku o prekršku. Število sprejetih oseb v kazenske zavode se je v obdobju od 1984—93 močno znižalo (indeks 43,1). Za podoben delež se je znižalo število sprejetih pripornikov in obsojencev (indeks 59,1 oz. 58,5), najbolj pa se je znižalo število oseb obsojenih v postopku o prekršku (indeks 29,0).

Ob upoštevanju priporočene 20% rezervne zmogljivosti med dejansko in najvišjo zmogljivostjo, bi bila za leto 1994 realna načrtovana zmogljivost vseh kazenskih zavodov v Sloveniji le 1055.

4. Razmere v kazenskih zavodih, kot jih doživljajo priporniki in obsojenci

Leta 1994 so anketirani priporniki in obsojenci v 7 zaporih in oddelkih zaporov v Republiki Sloveniji ocenili prostorske pogoje svojega bivanja. Navajamo najpomembnejše ocene, ki so odraz sedanjega stanja in smerokaz za odpravljanje pomanjkljivosti. Z anketo je bilo zajetih 212 anketirancev (116 pripornikov in 96 obsojencev), ki so ocenjevali pogoje svojega bivanja v zaporih.

Za zaprte osebe je najpomembnejša spalnica. Priporniki preživijo zaklenjeni v spalnici največ svojega časa. Zato jim spalnica pomeni bistvo pripora.¹⁵ Naseljenost kazenskega zavoda se ocenjuje zlasti po zasedenosti spalnic. Po **teoriji prenaseljenosti** (Crowding Theory) vpliva prostorska utesnenost na napadnost zapornikov do drugih in do samih sebe, povečuje težave v organizaciji in vodenju zavoda, zniža standard namestitve zaprtih oseb, poveča stresse pri delavcih in pri obsojencih, kar vpliva na

¹⁵ Brown, McMillen, Residential Environments..., s. 29.

poslabšanje telesnega in duševnega zdravja in odnosov med delavci in obsojenci.¹⁶ Povečano število zapornikov preusmeri pozornost delavcev na varnost zavoda, s tem pa se zmanjša možnost za izvajanje tretmana.

V slovenskih zaporih je več kot polovica pripornikov in več kot tretjina obsojencev ocenila spalnico kot slabo ali zelo slabo. Anketiranci se pritožujejo zoper slabo ogrevanje, slabo osvetlitev in slabo opremo (73,1% anketirancev meni, da bi jo bilo treba zamenjati ali nujno zamenjati). Od 212 anketirancev jih 146 (68,9%) spi v spalnicah, kjer so postelje ena nad drugo.¹⁷ 208 anketirancev si želi naslednjo razporeditev po sobah:

Željena vrsta sobe	Skupaj N = 208	Priporniki N = 114	Obsojenci N = 94
Enoposteljna s.	46 22,1%	14 12,3%	32 34,0%
Dvoposteljna s.	75 36,1%	48 42,1%	27 28,7%
Troposteljna s.	58 27,9%	32 28,1%	26 27,7%
Štiriposteljna s.	29 13,9%	20 17,5%	9 9,6%

Razvidno je, da si le majhen delež anketirancev želi imeti svojo sobo. Pri pripornikih je želja po samski sobi na četrtem mestu, med obsojenci pa na prvem mestu. Očitno se priporniki bojijo celodnevne samote (razen dveurnega sprehoda), medtem ko se obsojenci družijo čez dan z drugimi obsojenci, zato jim bolj ustreza ponoči enoposteljna soba. Želje an-

¹⁶ Evans Skovron, Prison Crowding: Public Attitudes..., s. 152. Desmond, Crowding and Prison Violence, s. 279. Anson, Over crowding and Inmate Fatalities, s. 93. Ellis, Crowding and Prison Violence, s. 279. Ruback, Carr, Prison crowding..., s. 145. Paulus, Prison Crowding..., s. 67.

¹⁷ Dne 31.5.1985 sta v kazenskih zavodih spala v sobah z deset ali več osebami 402 (34,6%) obsojenca, dočim je 14.11.1994 v KPD na Dobu spalo le še 20 (3,7%) obsojencev v sobi z deset in več posteljami.

ketirancev so smerokaz kazenskim zavodom za preurejanje velikih spalnic v manjše.

V kazenskem zavodu se vse misli zapornikov vrtijo okrog hrane.¹⁸ Kakovost in izgled hrane ter način postrežbe kažejo na odnos zavoda do zaprtih oseb. Zato slaba hrana in slaba strežba povzročata nezadovoljstvo zapornikov. Od 212 anketirancev jih 62 (29,2%) običajno (53—25,0%) oz. nikoli (9 — 4,2 %) ni zadovoljnih s hrano. Po oceni 37 (17,5 %) je običajno premalo hrane, po oceni 101 (47,6%) je hrana slaba oz. zelo slaba, 125 (61,0%) jih ocenjuje, da je hrana enolična oz. zelo enolična, po oceni 79 (38,9%) je hrana slabo kuhana in pečena. Kakovost priprave hrane je problematična le v nekaterih zavodih, kjer je večina anketirancev nezadovoljna s kakovostjo priprave hrane.¹⁹

Od 211 anketirancev jih 114 (54,0 %) ocenjuje, da so njihove možnosti za sprehode slabe oz. zelo slabe. V nobenem zavodu niso vsi anketiranci zadovoljni z možnostmi za sprehode.²⁰ Zakon določa, »da mora biti obsojencem omogočeno, da prebivajo vsak dan najmanj dve uri na svežem zraku« (1. odst. 56. člena zakona o izvrševanju kazenskih sankcij), za mladoletnike pa je določen čas bivanja na svežem zraku najmanj tri ure na dan (105. člen zakona o izvrševanju kazenskih sankcij). Za pripornike je določeno »vsak dan najmanj dve uri gibanja na prostem, če imajo zapor primeren ograjen prostor« (1. odst. 210. člena zakona o kazenskem postopku.) Sprehod je pomemben zlasti za pripornike, ki preživijo ves preostali čas v sobi. Kakovost sprehajališča je odvisno delno od stvarnih možnosti kazenskega zavoda, delno pa od tega, kaj zavod šteje kot primerno za pripornike in obsojence. Sprehajališče naj bi omogočilo telesno in duševno sprostitev, gibanje, rekreacijo in šport, zato je nujno na sprehajališču namestiti enostavno rekreacijsko orodje. Priporniki in obsojenci so navedli razloge za nezadovoljstvo s sprehodi, kar koristi zavodom za izboljšanje sedanjih razmer.

¹⁸ »Obsojencem pomeni hrana več kot vsi rehabilitacijski programi«. Toch, News of the Future: The Prison Survey of the Scottisch Service, s. 69. O pritožbah obsojencev na hrano glej Budjanovac, et al., Mišljenje osuđenih osoba..., s. 270.

¹⁹ Iz poročil kazenskih zavodov je razvidno, da je cena celodnevne prehrane v mesecu oktobru 1994 znašala od 288,77 do 1016,70 SIT oz. od 8.952 do 31.518 SIT (oz. 38.340 SIT v mese cu novembru) mesečno. Med zavodi so v ceni obrokov velike razlike, ker s predpisi ni določena enotna dnevna cena prehrane kot je to v nekaterih drugih državah, kar zagotavlja enakopravnost vseh zaprtih oseb.

²⁰ Najslabše pogoje za sprehode zaprtih oseb ima Oddelek v Novi Gorici. Tla so betonska, prostor meri 7,5x3,5m (26 m²), pokrit je z gosto mrežo in ograjen z visokim zidom.

Po minimalnih pravilih za ravnanje z zaporniki (točka 21) »mora imeti vsak zapornik, ki ne dela na prostem, dnevno vsaj eno uro primerne telovadbe, če le vreme to dopušča. V ta namen je treba zagotoviti prostor, naprave in opremo«. Šport izboljšuje telesno zdravje, sprošča telesne sile, zmanjšuje napetosti, daje občutek uspešnosti, povečuje samospoštovanje, omogoča socialne stike, sprošča napetosti na socialno dovoljen način in na nevsiljiv način oblikuje človekovo osebnost.²¹ Ker si od 96 obsojencev 77 (80,2%) želi več športnih dejavnosti, je treba v naših kazenskih zavodih poiskati možnosti za razvoj dejavnosti, ki bi popestrile življenje obsojencev in prispevale k ugodnejšemu počutju v zavodu. Iz odgovorov obsojencev je razvidno, kakšne športne in rekreacijske dejavnosti si želijo. Zavodi naj tudi presodijo, kaj lahko ponudijo obsojencem v prostem času. Vprašanje prostočasnih dejavnosti postaja še bolj pereče, ker je del obsojencev brez dela, dolgočasje in enoličnost življenja pa je največja »kazen« za normalne ljudi.

V obrazložitvi Evropskih zaporskih pravil²² je poudarjeno, da je treba nenehno spodbujati obsojence za vzdrževanje osebne higiene, ker je to bistvena sestavina usposabljanja za življenje. Za osebno higieno in vzdrževanje lastnega videza je treba obsojencem zagotoviti toplo in hladno vodo.²³ Naša raziskave je v zvezi s tem ugotovila, da večina anketirancev ocenjuje stranišče kot slabo ali zelo slabo, zato bi morali kazenski zavodi temu vprašanju posvetiti ustrezno pozornost.²⁴ Ker le nekaj več kot polovica anketirancev lahko ponoči prižge luč na stranišču, naj zavodi zaprtim osebam zagotovijo osnovne pogoje za opravljanje telesnih potreb.

²¹ Več o vrednosti športa v zaporih glej Dartavelle, Sport en prison, s. 256.

²² Evropska zaporska pravila določajo, »da morajo sanitarne naprave in dostopi do njih omogočiti vsakemu obsojencu opravljanje naravne potrebe kadarkoli je to potrebno in da morajo biti čiste in v dobrem stanju« (točka 17). »Zaradi splošne higiene mora biti vsakemu obsojencu omogočeno kopanje pri ustrezni temperaturi vode tako pogosto kot je potrebno glede na letni čas in ostale geografske pogoje, najmanj pa enkrat tedensko. Kjer je le mogoče, naj ima obsojenec prost dostop do kopalnice kadarkoli želi« (točka 18).

²³ Exposé des motifs relatif aux Regles penitentiaires europeennes, s. 42.

²⁴ Anketiranci so navedli naslednje razloge za nezadovoljstvo s straniščem: »odprtost stranišča«, »jem in spim in WC v istem prostoru«, »stranišče v sobi smrdi«, »stranišče v spalnici je nehigiensko in nečloveško«, »stranišče je premajhno, površno narejeno, umazano, dotrajano, neurejeno, neokusno«, »stranišče v sobi smrdi, ker ni zračenja«, »stranišče ni ločeno od spalnice«, »na stranišču ni vrat«, »stranišče je v sobi v kateri jem in spim«, »deske na stranišču so razbite«.

Od 211 anketirancev jih v stranišču nima tople vode 180 (85,3%, med 115 priporniki imata le 2 v stranišču toplo vodo), toplo vodo na stranišču pa si želi 91,5 % anketirancev, zato si morajo kazenski zavodi prizadevati, da vsem zaprtim osebam zagotovijo toplo vodo v stranišču, ki je danes običajni človeški standard. Večina anketirancev ocenjuje kopalnico kot slabo ali zelo slabo, naj kazenski zavodi ureditvi kopalnice namenijo več pozornosti. Večina pripornikov ni zadovoljna z možnostjo kopanja, zato naj kazenski zavodi odpravijo razloge za nezadovoljstvo. Mednarodni akti določajo, da je treba zaporniku »najmanj enkrat tedensko« omogočiti kopanje, vendar ni razloga, da ne bi v Sloveniji nudili zapornikom več od tega. Ker so anketiranci navedli razloge za nezadovoljstvo, je s tem kazenskim zavodom olajšano ukrepanje. Od 212 anketirancev si 204 (96,2%) želijo toplo vodo za umivanje. Ker so zavodi to uredili za večino obsojencev, jo naj uredijo tudi za pripornike, saj ni razloga za njihov nižji standard.

Obiski pomenijo povezavo obsojenca z zunanjim svetom in zmanjšujejo negativne posledice odvzema prostosti. Po Evropskih zaporskih pravilih so stiki obsojenca z družino »odločilni dejavnik tretmana« (točka 43). Ureditev prostorov za obiske v kazenskem zavodu kaže, koliko zavod spoštuje obsojence in njihove obiskovalce. Prijetni prostori povečajo učinek obiska. Kakovost prostorov za obiske je v mnogičem odvisna od dobre organizacije dela v kazenskem zavodu. Ker v nobenem našem zavodu niso vsi priporniki in obsojenci zadovoljni s prostori za obiske, bodo morali zavodi ustrezno urediti te prostore, saj so zaradi slabih tovrstnih razmer prizadeti zaporniki in obiskovalci. Številni razlogi za nezadovoljstvo anketirancev s prostori za obiske so take narave, da njihovo izboljšanje ne bi zahtevalo večjih sredstev.

Ker se zoper hrup in smrad pritožujejo priporniki in obsojenci v vseh zavodih, naj zavodi odpravijo ali zmanjšajo hrup in smrad, saj so anketiranci navedli tudi vzroke za hrup in smrad (kontejnerji na sprehajališču, slaba kanalizacija, stranišče v sobi, slabo zračenje sobe, cigaretni dim, dim iz kurilnice).

Za standard zapornikov je pomembna organizacija zdravstvenega varstva v kazenskem zavodu. Minimalna pravila o ravnanju z zaporniki (točka 22.1) in Evropska zaporska pravila (točka 26.1) zagotavljajo zapornikom »pravico do podobnega zdravstvenega varstva, kot ga uživajo ostali prebivalci«. Zdravstveno varstvo v zaporih naj bi bilo organizirano v povezavi s splošno zdravstveno službo v državi.²⁵

²⁵ V Sloveniji je zdravstveno varstvo zapornikov organizirano v okviru kazenskih zavodov. Predlog sprememb zakona o izvrševanju kazenskih sankcij pred-

Tudi za zdravnike v kazenskih zavodih velja kodeks zdravniške etike. S tem se najbolje zavarujejo pravice zapornikov do zdravstvenega varstva.²⁶ Zdravstvena služba v kazenskem zavodu skrbi za zdravstveno izobraževanje obsojencev ter za splošno higieno (kopalnice, stranišča, osebna higiena, prehrana, pitna voda, osebno perilo, posteljnina, zračenje, ogrevanje).²⁷ V novejšem času nalaga širjenje AIDSa v zaporih zdravstveni službi nove in obsežne naloge na področju preprečevanja, odkrivanja in zdravljenja te bolezni. Ker je od 210 anketirancev večina (52,6% pripornikov in 50,0% obsojencev) nezadovoljna z zdravstveno službo, je to opozorilo kazenskemu zavodu naj izboljšajo organizacijo zdravstvene službe. Številni anketiranci se pritožujejo, da zdravstveni delavci neradi ali zelo neradi pomagajo, zato naj kazenski zavodi od zdravstvenih delavcev zahtevajo boljši odnos do pripornikov in obsojencev; Ker so anketiranci navedli razloge za nezadovoljstvo z zdravstveno službo, bo to kazenskemu zavodu olajšalo odpravo pomankljivosti v delu zdravstvene službe.

Osnovna družbena in strokovna zahteva je, da je zapor varen za delavce, zapornike in družbo. Vodilni delavci zavoda morajo preprečiti nasilje med zaporniki. To se najlažje doseže z ločevanjem nevarnih

videva (34. člen), da se »pravica do zdravstvenega varstva obsojencev izvaja po splošnih predpisih o zdravstvenem varstvu, če ni v zakonu drugače določeno«. Osnutek zakona o spremembah ZIKS, s. 7.

²⁶ V ZDA je bila do leta 1970 zanemarjena skrb za zdravje zapornikov. Po tem letu pa je nezadostna zdravstvena skrb za zapornike pričela veljati za »nenavadno in kruto kaznovanje«, ki je prepovedano z ustavo. Adams, Addressing Inmate..., s. 30. Prout, Ross, Care and Punishment, s. 4. Glej tudi Activities in the penal and..., s. 25; Ziegenfus, Medical Services..., s. 44. Knight, Early, s. 173.

V ZDA določa Standard 2.6 (Medical Care) minimalne standarde za organizacijo in delovanje zdravstvene službe v zaporih. Rights of Offender, s. 762.

V okviru Evropskega sveta pripravljajo ustrezni organi Kodeks etike zaporskih zdravnikov (Code of Ethics for Prison Doctors). Rentzmann, Present situation in the penological, s. 15.

²⁷ Conclusions adopted by the Eight Conference of Directors of Prison Administrations, Strasbourg, 2.—5. 6. 1987, s. 43. Priporočilo Odbora ministrov držav Sveta Evrope iz leta 1992 o penoloških in kriminoloških vidikih nadzora nad nalezljivimi boleznimi zlasti AIDSOM v kazenskih zavodih priporoča državam naj sprejmejo posebno politiko boja z AIDSOM v zaporih v sodelovanju z zdravstvenimi organi, ki skrbijo za preprečevanje nalezljivih bolezni. Recommendation No R (92)...du SIDA..., s. 4.

V ZDA znaša splošna stopnja obolevnosti za AIDS 8,6 na 100.000 prebivalcev, med zaporniki pa 54,0 na 100.000 zapornikov. Hammet, AIDS in Correctional Facilities, s. 19.

oseb in z njihovim nadzorom oz. s posebnim varstvom ogroženih zapornikov. Naloga zavoda je varovati slabotnejše pred nasilneži. Različni razlogi za ogroženost zahtevajo različne ukrepe za varstvo ogroženih skupin zapornikov.²⁸ Iz odgovorov anketirancev je razvidno, da je tudi v slovenskih zaporih precej nasilja in da se čutijo priporniki in obsojenci ogrožene. V vseh zavodih prihaja občasno do napadov, vendar v večini primerov napadeni tega ne prijavijo paznikom. Glede na ugotovljeno stanje, naj bi kazenski zavodi več storili za preprečevanje in odkrivanje nasilja ter varstvo ogroženih zapornikov.

5. Dosedanje izboljšave in načrti kazenskih zavodov za izboljšanje nastanitvenih in sanitarno—higienskih razmer zapornikov

Iz odgovorov kazenskih zavodov je razvidno, da so v obdobju od 1985—94 urejali najbolj pereče nastanitvene in sanitarno—higienske razmere in s tem znatno izboljšali nastanitveni standard zaprtih oseb. Za to urejanje so bila porabljena znatna državna sredstva, kar kaže, da se država zaveda odgovornosti do kazenskih zavodov. Ne glede na vložena sredstva pa bo treba stare stavbe prej ali slej nadomestiti z novimi. Tako so na vprašanje o ustreznosti zavodske stavbe za nastanitev zaprtih oseb 3 zavodi ocenili, da so stavbe **ustrezne** (Oddelek zaporov v Murski Soboti, KPD na Igu, KPD na Dobu); 10 stavb je **delno ustreznih** (Zapori v Kopru, Oddelek zaporov v Novi Gorici, Zapori v Ljubljani, Oddelek zaporov v Novem mestu, Oddelek zaporov v Radovljici, Oddelek zaporov na Igu, Zapori v Mariboru, OKPD na Rogozi, Oddelek KPD Dob v Slovenski vasi, Oddelek KPD Dob na Hotemežu); ena stavba pa je **neustrezna** (KPD in zapori v Celju). Oprema nastanitvenega dela kazenskega zavoda je **ustrezna** samo v enem zavodu (Oddelek zaporov v Murski Soboti), **delno ustrezna** je v 12 zavodih (Zapori v Ljubljani, Oddelek zaporov v Radovljici, Oddelek zaporov v Novem mestu, Oddelek zaporov na Igu, Zapori v Kopru, Oddelek zaporov v Novi Gorici, Zapori v Mariboru, KPD Ig, OKPD na Rogozi, KPD na Dobu, Oddelek KPD Dob na Hotemežu, Oddelek KPD Dob v Slovenski vasi) in **neustrezna** je v enem zavodu (KPD in zapori Celje). Ob strožjih merilih pa je mogoče opremo večine zavodov oceniti kot »neustrezno« in jo bo treba v najkrajšem času zamenjati. V številnih zavodih ni omar, nočnih omaric, polic, obešalnikov, nor-

malnih postelj z vložki in sodobne posteljnine. Ker standardov ni, nihče v zavodih ne ve, kaj pripada zapornikom poleg skromnega ležišča in krožnika za hrano. Zato mora država določiti merljive nastanitvene standarde zapornikov.

6. Zaključki s predlogi

Država določa nastanitvene in sanitarno—higienske standarde zaprtih oseb v kazenskih zavodih in s tem kaže svoj odnos do zaprtih oseb. Koliko se naj življenjski pogoji zaprtih oseb razlikujejo od pogojev na prostosti, določa država in ta odnos se kaže v razmerah, v katerih živijo priporniki in obsojenci. Današnji razmere so boljše od razmer v preteklosti, ne ustrezajo pa povprečni kulturi in običajem življenja ljudi v Sloveniji. Čeprav bodo razmere v kazenskih zavodih vedno zaostajale za povprečnimi življenjskimi razmerami na prostosti, se postavlja vprašanje, koliko naj zaostajajo in s čim opravičiti to zaostajanje. Tako zaprte osebe kot delavci v kazenskih zavodih si zaslužijo boljše življenjske in delovne razmere. Delavci zavodov so državni uslužbenci, ki imajo pravico do ustreznih delovnih pogojev, zaprte osebe pa so državljani te države in imajo pravico do ustreznih življenjskih razmer. Določitev standardov je v interesu pripornikov in obsojencev pa tudi zavodskih delavcev, ki delajo danes v najslabših delovnih pogojih od vseh državnih uslužbencev v Sloveniji.

Kazenski zavodi zaenkrat še slabo zadovoljujejo telesne potrebe zapornikov, do zadovoljevanja njihovih duševnih potreb pa je še zelo daleč. Kazenski zavod je občutljiva družbena ustanova, ki na majhnem prostoru združuje različne ljudi z različnimi potrebami. Bistvo kazenskega zavoda je prisilno skupno življenje ljudi za krajšo ali daljšo dobo. V življenju na prostosti odnosi med ljudmi praviloma temeljijo na čustvih, kazenski zavod pa je skupnost brez čustvene podlage. Čeprav je poglavitni namen kazni vzeti človeku nekaj dobrin in mu za določen čas znižati življenjski standard ter odvzeti ali zmanjšati avtonomijo, je temeljna naloga penoloških delavcev pomagati človeku v stiskah in težavah. Pomoč zapornikom pomeni tudi ustrezen nastanitveni in sanitarno higieni standard med prestajanjem pripora ali zaporne kazni in oblikovanje ustreznega odnosa penoloških delavcev do zapornikov.

Kazenski zavodi se zavedajo številnih pomanjkljivosti sedanjega nastanitvenega in sanitarno—higienskega standarda zaprtih oseb in imajo številne

²⁸ O skupinah obsojencev, ki v ZDA potrebujejo posebno varstvo glej Henderson, Protective Custody. Management in..., s. 1.

načrte za izboljšanje razmer. Ker so vsa načrtovana dela nujna za vsaj delno izboljšanje nastanitvenih pogojev zaprtih oseb, je treba te načrte podpreti. V nekaterih zavodih bo mogoče doseči občutno izboljšanje nastanitvenih pogojev zaprtih oseb z rednimi proračunskimi sredstvi pravosodja, za večje investicije pa naj bi pripravili dolgoročni program prenove kazenskih zavodov, ki ga mora sprejeti državni zbor, kot je to storil za druga družbena področja.

Tudi delavcem zavodov je treba nameniti več skrbi, tako zaradi njih in njihovega počutja kot počutja obsojencev, ki prihajajo v zavode in odhajajo iz njih, pa jim delavci zaradi lastnih težav ne morejo nuditi tistega, kar bi jim po svojih osebnih in strokovnih zmoglostih lahko in kar se od njih upravičeno pričakuje. Država naj določi normative o številu posameznih vrst delavcev v kazenskih zavodih glede na število pripornikov in obsojencev. S tem bi se zavarovale pravice pripornikov in obsojencev na ustrezno strokovno obravnavo in tudi delovne obremenitve delavcev v zavodih bi bile bolj enakomerne, kot so danes.

Zaradi varstva pravic zapornikov bi morala država z zakonom zavezati določene organe, da bodo nadzorovali izpolnjevanje mednarodnih in domačih pravnih aktov o pravicah zapornikov. Zakon naj določi način imenovanja državnih inšpektorjev za kazenske zavode, pogoje, ki jih morajo izpolnjevati in njihove obveznosti pri pregledih zavodov. Poročila o nadzoru kazenskih zavodov naj obravnava vlada in obvešča javnost o ugotovitvah nadzornih organov ter ukrepah za varstvo pravic obsojencev. Vsa poročila o pregledih kazenskih zavodov naj se dostavijo tudi varuhu človekovih pravic. Ker se je dosedanji nadzor sodišč in upravnih inšpektorjev pokazal kot neučinkovit za varstvo temeljnih pravic zapornikov do ustreznega standarda, se naj jim prizna pravica, da se s pritožbami obračajo na sodišča. Zaprtim osebam naj se zagotovi možnost sodnega varstva zoper vsako odločitev upravnika zavoda ali ministra za pravosodje.

Normativi in standardi za izvrševanje zaporne kazni so odvisni od kriminalne in kaznovalne politike, od politike izvrševanja zaporne kazni in od družbenih in osebnih značilnosti storilcev kaznivih dejanj in družbenega odnosa do njih. Ker so navedene politike povezane z družbenimi in ekonomskimi razmerami, bo v Sloveniji šele čez daljši čas mogoče izdelati dolgoročne zamisli navedenih politik.

V tej raziskavi predlagamo za kazenske zavode normativ minimalne površine in prostornine na zaprto osebo za SKUPNE SPALNICE Z VEČ OSE-

BAMI 7 m² površine in 16 m³ prostornine, za SAM-SKE SOBE pa 9 m² površine in 22 m³ prostornine. S predlagano površino in prostornino na zaprto osebo bo imela Slovenija še vedno najnižji standard v Zahodni Evropi. Glede na to, naj državni organi sprejmejo SKLEP, da velja ta normativ najdlje do leta 2000, ko naj bi ga ponovno prilagodili evropskim standardom. Z upoštevanjem navedenih standardov je določena NAJVIŠJA ZMOGLJIVOST KAZENSKIH ZAVODOV SLOVENIJE na 1013—1022 mest. Za normalizacijo stanja v kazenskih zavodih naj predpis določi, da so postelje druga poleg druge in da morajo zavodi doseči ta normativ najkasneje v treh letih. Za izboljšanje standarda zaprtih oseb naj bi poleg sistema skupnega oblikovali še sistem posamičnega prestajanja kazni. Zavodi naj poiščejo možnosti za povečanje števila samskih sob. Namestitev v samsko sobo naj postane pravica zapornika v skladu z Evropskimi zaporskimi pravili.

Novi normativi in standardi imajo dolgoročen strateški pomen za nadaljni razvoj izvrševanja zaporne kazni. Oblikovanje normativov in standardov je pomembno tudi za identiteto penološkega dela kot stroke in prakse, saj pomenijo stroki in strokovnim delavcem napotke za njihovo ustvarjalno delo ter možnost za kakovosten nadaljnji strokovni razvoj.

Glede na sedanje stanje je očitno, da Slovenija ne bo več mogla dolgo izvrševati zaporne kazni v stavbah iz preteklih stoletij, saj nekatere stavbe le še v skrajni sili zadovoljujejo potrebam zaprtih oseb. Zato je treba izdelati dolgoročen načrt prenove kazenskih zavodov. Sedanje vedno večje razlike v nastanitvenem standardu v posameznih zavodih pomenijo prikrajšanje oseb, ki so nameščene v slabše opremljene zavode.

Pred vsakim novim vlaganjem v kazenske zavode je treba:

1. Oceniti vsaj za 10 do 20 let predvideno uporabnost zavodov za izvrševanje pripora in zaporne kazni glede na razvoj evropske in slovenske kriminalne, kaznovalne in penitenciarne politike.

2. Za vsak zavod določiti predvidene potrebe po zaporniškem mestih glede na predvideno povprečno letno število sprejetih oseb oz. povprečno dnevno stanje zaprtih oseb.

3. Glede na sprejete standarde o minimalni površini in prostornini naj bi za vsak zavod s predpisom določili najvišjo zmogljivost in tej zmogljivosti ustrezno načrtovali razvrščanje zaprtih oseb v zavode.

4. Odločiti se je treba, ali ima prednost sistem zaprtih ali odprtih zavodov. V številnih (bogatih)

državah se pospešeno ukvarjajo s stroški izvrševanja zaporne kazni in si prizadevajo za pocenitev izvrševanja zaporne kazni. Če daje sistem odprtih zavodov ob manjših stroških delovanja enake ali boljše rezultate kot sistem zaprtih zavodov, je treba dati prednost temu sistemu.

5. Nekateri zavodi bodo že ob prehodu v novo tisočletje sramota za Slovenijo. Država si ne bo več mogla dolgo zatiskati oči pred revnimi pogoji, v katerih delujejo kazenski zavodi ter pred neustreznimi razmerami, v katerih delajo penološki delavci. Zato se mora odločiti, katere izmed zavodov bo obnavljala in kako, da bo zadoščeno sodobnim penološkim zahtevam.

6. Zaradi neustreznosti zavodskih stavb naj se izdelata dolgoročni načrt prenove in novogradnje kazenskih zavodov in postavi razumne roke za uporabo sedanjih zavodov. Načrt naj določi postopno opuščanje nekaterih stavb za izvrševanje zaporne kazni in predvidi nadomestev z novogradnjo, nakupom ali prilagajanjem drugih stavb potrebam zaporov.

7. Potrebna bo tudi določena racionalizacija in ekonomizacija organizacije, poslovanja in delovanja kazenskih zavodov. Zlasti se to nanaša na organizacijo določenih dejavnosti, na zaposlovanje delavcev ter na prostorsko razporeditev kazenskih zavodov.

Po taki presoji se pokaže, da je sedanje (nenačrtno) vlaganje sredstev v obstoječe zavode manj smotrno kot se zdi na prvi pogled. S temi vlaganji se samo utrjuje sedanji ne—sistem razvrščanja obsojencev v zavode glede na predvideni režim izvrševanja zaporne kazni. Gmotna vlaganja v zavode niso izgubljena, saj bo nekaj zavodov še dolgo časa opravljalo svojo sedanjo vlogo. Temeljno vprašanje je, koliko obsojencev bo v prihodnje na prestajanju kazni. Tako se pokaže, da bi morali najprej izdelati nacionalno karto kriminalitete in kaznovalne politike in predvideno število obsojencev po posameznih regijah z upoštevanjem povprečne višine izrečenih kazni. Danes ni več neznanka ne količina ne teža kriminalitete in ne kaznovalna politika. Vse to je v rokah ljudi. To pomeni, da je treba za bodoča vlaganja v kazenske zavode upoštevati še kaj več kot samo želje kazenskih zavodov. Potrebno se je odločiti, ali je bolj potrebna kabelska televizija in novi barvni TV aparati v nekaterih zavodih ali pa je pomembnejša topla voda v sobi in v stranišču, normalno stranišče, ustrezne postelje, urejene sobe za

obiske ali kaj drugega. Ni mogoče dopustiti, da so nekateri zavodi opremljeni s hladilniki v dnevni sobah, drugje pa priporniki jedo, spijo in živijo 22 ur dnevno poleg odprtega stranišča; ni mogoče v nekaterih zavodih opremljati fitnes kabinetov, v drugih pa priporniki nimajo niti mize in stola, da bi lahko človeško pojedli tri obroke hrane.

Pregled izboljšav v kazenskih zavodih kaže, da so razlike med zavodi glede njihove opremljenosti vedno večje. Ker so nekateri zavodi napravili več, drugi pa manj za izboljšanje standarda zaprtih oseb, nastajajo na eni strani bolj opremljeni in sodobnejši in na drugi strani zastareli in zanemarjeni kazenski zavodi, bolj podobni srednjeveškim ječam kot sodobnim zaporom, le da je namesto »kibel« v sobi straniščna školjka. Pomanjkljivost sedanjega razvrščanja obsojencev v zavode je, da nekateri zavodi več let delujejo z 21%, 32%, 40% ali 50% zasedenostjo, drugi pa z dvakrat večjo oziroma 100% zasedenostjo. Ob praznih ali polpraznih odprtih zavodih in oddelkih, so hkrati odprti oddelki v samih zaprtih zavodih natrpani z obsojenci, ki živijo v neustreznih nastanitvenih pogojih. To pa ni niti strokovno niti ekonomsko opravičljivo. Je le posledica ne—sistema in prizadevanja po ohranitvi tradicije na tem področju. Po načrtih kazenskih zavodov bi najnujnejše izboljšave nastanitvenih pogojev zahtevale v prihodnjih nekaj letih 622,616.000 SIT.

Anketiranci so imeli na koncu možnost, da pripišejo, »kaj je v zavodu dobro oz. slabo«. Večina je to možnost izrabila. Iz ocen je razvidno, da nikoli ne bo mogoče vsem ugoditi, saj so v kazenskem zavodu zelo različni ljudje, ki imajo različne življenjske izkušnje. Pokazalo se je, da je za nekatere zapornike »vse dobro«, za druge v istem zavodu pa »vse slabo«. Ocene zapornikov so merilo, kaj jim pomenijo posamezne stvari v utesnjenem zaporniškem življenju. Ocene kažejo, kako zaporniki doživljajo kazenski zavod in delavce v njem in kakšnih sprememb si želijo. Številne negativne ocene prostorskih pogojev, v katerih živijo zaporniki so utemeljene. Nekatere pritožbe zapornikov je mogoče upoštevati in jim zadostiti brez finančnih sredstev, za odpravo drugih pa bodo potrebna tudi državna sredstva. Ob izpolnjevanju vprašalnikov številni priporniki in obsojenci niso postavljali neuresničljivih želja. Večina si je želela le tisto, kar jim že sedaj pripada po človeških in pravnih normah.

LITERATURA:

- Activities in the Penal and Criminological Field. Information Bulletin on Legal Activities. Council of Europe, Strasbourg 1988/1, s. 23—26.
- Adams, K.: Addressing Inmate Mental Health Problems. Federal Probation, Washington 49/1985/4, s. 27—33.
- Andre, Glenn, Pease, Ken: Using Routine Statistics in Estimating Prison Population for Policy Assessment. Canadian Journal of Criminology, Ottawa 36/1994/2, s. 137—147.
- Anson, R. H.: Overcrowding and Inmate Fatalities. International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice, Wichita 8/1984/1—2, s. 93—98.
- Bergsmann, I. R.: Correctional Standards Development in the United States. Federal Probation, Washington 45/1981/3, s. 49—56.
- Blumstein, A. et al.: The Influence of Capacity on Prison Population. Crime and Delinquency, New York 1983/1, s. 1—51.
- Blumstein, A.: Prison Overcrowding. U. S. Department of Justice, National Institute of Justice, Washington, brez datuma in letnice.
- Brown, J. W., McMillen, M. J.: Residential Environments for the Juvenile Justice System. A Deinstitutionalization Perspective. The Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, U. S. Department of Justice, National Institute of Justice, Washington 1979, 61 s.
- Budjanovac, Miloš, et al.: Mišljenje osuđenih osoba o osoblju, tretmanu i uvjetima života i rada u Kazneno — popravnom domu Lepoglava. Penološke teme, Zagreb 2/1987/3—4, s. 263—274.
- Conclusions Adopted by the Eight Conference of Directors of Prison Administrations. V: 8th Conference of Directors of Prison Administrations (CDAP), Strasbourg, 2 — 5 June 1987. Conseil de l'Europe, Strasbourg 1988, s. 42—45.
- Desmond, E.: Crowding and Prison Violence. Criminal Justice and Behavior 11/1984/3, s. 277—308.
- Dunkel, F. et al.: L'évolution du traitement pénitentiaire en Allemagne. Revue pénitentiaire et de droit pénal, Paris 116/1992/1, s. 9—75.
- Ellis, Desmond: Crowding and Prison Violence. Criminal Justice and Behavior, Beverly Hills 11/1984/3, s. 277—308.
- Evans Skovron, Sandra et al.: Prison Crowding: Public Attitudes Toward Strategies of Population Control. Journal of Research in Crime and Delinquency, Newbury Park 25/1988/2, s. 150—169.
- Evropska konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (Ur. l. RS, št. 1/94 — mednarodne pogodbe, Ur. l. RS, št. 2/94).
- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Ur. l. RS, št. 7 — medn. pogodbe; Ur. l. RS št. 33/94).
- Favard, J.: Le detenu citoyen. Revue pénitentiaire et de droit pénal, Paris 113/1989/3, s. 255—279.
- Hammett, T. M.: AIDS and HIV Training and Education in Criminal Justice Agencies. U. S. Department of Justice, Washington, August 1989, s. 1—6.
- Hammett, Theodore M.: AIDS in Correctional Facilities: Issues and Options. Third Edition. Washington, U. S. Department of Justice 1988, 286 s.
- Heinz, W.: The Problems of Imprisonment, Including Strategies that Might be Employed to Minimise the Use of Custody. V: Crime and Criminal Policy in Europe. Proceedings of a European Colloquium. Ed. by Roger Hood. Centre for Criminological Research, University of Oxford, Oxford 1989, s. 186—219.
- Henderson, James, D.: Protective Custody. Management in Adult Correctional Facilities. Contributing Editor PHILIPS, Richard, L., National Institute of Corrections, U. S. Department of Justice, Washington 1991, 56 s.
- Jagodič, V.: Idejna zasnova za gradnjo sodobnega zapora v Novi Gorici. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 29/1978/3, s. 187—189.
- Karlstrom, V.: Point de vue suédois sur la construction des prisons. Bulletin d'information pénitentiaire, Conseil de l'Europe, Strasbourg 1987/10, s. 4—9.
- Knight, B. B., Early, S. T.: Prisoners' Rights in America. Nelson Hall Publishers, Chicago 1986, 402 s.
- Law, Bills, Regulations. Prison Information Bulletin. Council of Europe, Strasbourg 1992/16, s. 32.
- Loi No 94—43 du 18 janvier 1994 relative a la sante publique et a la protection sociale. Chapitre II: Soins en milieu pénitentiaire et protection sociale des détenus, articles 2—7.
- Mathiesen, T.: Prison on Trial. Sage Publications, London 1990, 184 s.
- Mathiesen, T.: The Argument Against Building More Prisons. V: Scandinavian Criminal Policy and Criminology 1980—1985. Ed. N. Bishop. Copenhagen, Scandinavian Research Council for Criminology 1985, s. 89—97.
- Minimalna pravila o ravnanju z zaporniki. V: Izvrševanje kazenskih sankcij in pripora. Zbirka dokumentov OZN in Evropskega sveta. Penološki bilten, Ljubljana, posebna izdaja št. 1/92, s. 15—31.
- Moitra, S. D.: Crime and Imprisonment Trends: An Analysis by Individual Crime Types. International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice, Wichita 10/1986/1—2, s. 95—107.
- Osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o izvrševanju kazenskih sankcij. Poročevalec Skupščine SR Slovenije za delegacije in delegate, Ljubljana 14/1988/29 (18.10.1988), s. 3—19.
- Paulus, P. B.: Prison Crowding: A Psychological Perspective. Springer Verlag, New York 1988, 115 s.
- Poročilo dr. Petra Čeferina za Svet za varstvo človekovih pravic in svoboščin z dne 3.4.1989 o obisku v Zaporih Ljubljana 30.3.1989.
- Pravilnik o izvrševanju kazni zapora. Ur. l. SRS, št. 3/79.
- Projektna naloga: Zapor v Novi Gorici. Projekt Nova Gorica, št. projekta 71.38/76 z dne 19.9.1979.
- Proračun Republike Slovenije za leto 1994. Ur. l. RS, št. 72/94.
- Prostorske zmogljivosti kazenskih poboljševalnih zavodov in pogoji (standardi) za življenje in delo pripornikov in obsojencev v Republiki Sloveniji. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Raziskava št. 109. Ljubljana 1994, 426 s.
- Prout, Curtis, Ross, Robert N.: Care and Punishment. The Dilemmas of Prison Medicine. University of Pittsburgh, Pittsburgh Press, Pittsburgh 1988, 276 s.

- Recommandation No R (92) 17 du Comité des Ministres aux États membres sur les aspects pénitentiaires et criminologiques du contrôle des maladies transmissibles et notamment du SIDA et les problèmes connexes de santé en prison. V: Projets de recommandation et d'exposé des motifs. Conseil de l'Europe, Strasbourg 16.3.1992, 15 s.
- Regles pénitentiaires européennes. Recommandation No R (87) 3 adoptée par le Comité des Ministres du Conseil de l'Europe le 12 février 1987 et Exposé des motifs. Conseil de l'Europe, Strasbourg 1987, 94 s.
- Rentzman, W.: Present Situation in the Penological Field in the Countries Participating in the 10th Conference of Directors of Prison Administrations and the Implementation of the European Prison Rules in the Member States of the Council of Europe. Penological Information Bulletin, Council of Europe, Strasbourg 1992/17, s. 12—16.
- Rights of Offenders. Prepared by the National Advisory Commission on Criminal Justice Standards and Goals United States of America. Washington 1973. V: Palmer, J. W.: Constitutional Rights of Prisoners. Anderson Publishing Comp., Cincinnati 1978, s. 740—802.
- Ruback, R. B., Carr, T. S.: Prison Crowding over Time. The Relationship of Density and Changes in Density to Infraction Rates. Criminal Justice and Behavior, Newbury Park 20/1993/2, s. 130—148.
- Statistični letopis Republike Slovenije 1993. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za statistiko.
- Šilović, J.: Kazneno pravo. Zagreb, Knjižara Hrvatskog Sveučilišta 1920, 383 s.
- Toch, Hans: News of the Future: The Prison Survey of the Scottish Prison Service. Federal Probation, Washington 57/1993/2, s. 68—71.
- Tournier, Pierre, Barre, Marie—Daniele: Enquête sur les systèmes pénitentiaires dans les États membres du Conseil de l'Europe: démographie carcérale comparée. Bulletin d'information pénitentiaire, Strasbourg 1990/15, s. 4—43.
- Tulkens, H. H.: La notion de traitement dans les règles pénales européennes. Bulletin d'information pénitentiaire, Conseil de l'Europe, Strasbourg 1987/11, s. 8—19.
- Van Der Ryn, S.: Can Architecture Aid a Therapeutic Process? American Journal of Correction, Washington 31/1969/1, s. 41—44.
- Vončina, Marjana: »Kdo mi bo vrnil mojega otroka«. Intervju z Anilo Thanasi—Kodrič po izpustu iz pripora v Koprnu. Nedeljski dnevnik, Ljubljana 14.8.1994.
- Za humanejše razmere v zaporih. Sporočilo Sveta za varstvo človekovih pravic in svoboščin za javnost. Delo, Ljubljana 20.5.1989.
- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij. Ur. l. SRS, št. 17/78, 32/89.
- Zakon o proračunu Republike Slovenije za leto 1994. Ur. l. RS, št. 72/94.
- Ziegenfuss, J. T.: Medical Services in the Prisons. Federal Probation, Washington 48/1984/2, s. 43—48.
- Zimring, Franklin, E., Hawkins, Gordon: Trends in Prison Population in the United States: Five Theories in Search of the Facts. Earl Warren Legal Institute. School of Law, University of California, Berkeley 1990, 26 s.

Accommodation Capacities and Standards of Correctional Institutions

Franz Brinc, L.L.D. Senior Research Associate, Institute of Criminology at the Faculty of Law, Kongresni trg 12, 61000 Ljubljana, Slovenia

A correctional institution is a sensitive social institution in which different people with different needs are assembled in a relatively small space. The essential feature of a correctional institution is the compulsory common life of people. Accommodation, sanitary and hygienic standards of the people incarcerated in correctional institutions are set by the state, which demonstrates in this way also its attitude towards inmates and correctional staff. Formulation of accommodation, sanitary and hygienic standards is in the interest of pre-trial detainees, inmates, as well as correctional workers, who work in the worst conditions of all state officials.

In order to establish the conditions in correctional facilities, questionnaires were completed by 7 correctional institutions, 116 pretrial detainees and 96 prison inmates. Answers indicated that correctional institutions

were aware of inadequate accommodation, sanitary and hygienic standards of incarcerated persons and that they were planning to improve the present conditions. In the future, correctional institutions will try to reach 7 square meters of surface and 16 cube meters of volume per imprisoned person in common dormitories and 9 square meters of surface and 22 cube meters of volume in cells. According to these norms, Slovenia at present disposes of 1022 places for incarcerated persons in all correctional facilities. Correctional institutions can comply with many of detainees' and inmates' wishes by meeting their basic human needs.

Key words: correctional institutions, inmates, accommodation standards, sanitary and hygienic standards

UDC 343.82